

УДК: 334.012.82:636

Березівський П.С., д.е.н., професор[©], **Марків Г.В.**, асистент
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН У ГАЛУЗІ ПТАХІВНИЦТВА

У статті досліджується проблема економічного механізму розвитку птахівничої галузі та пропонується організаційна структура інтегрованого птахівничого об'єднання, яка створює умови для збільшення обсягів виробництва продукції, поліпшення її якості, раціонального та продуктивнішого використання птиці. Усе це забезпечує розширене відтворення, зростання ефективності галузі в цілому, підвищує рівень продовольчої безпеки держави.

Ключові слова: м'ясне птахівництво, відтворення стада, ефективність, інтеграційні відносини.

Постановка проблеми. Формування і забезпечення послідовного розвитку аграрного ринку на сьогодні стає одним із пріоритетних завдань уряду. Організація прозорого аграрного ринку має розглядатися як один з інструментів оздоровлення фінансового стану сільського господарства, підвищення його інвестиційної привабливості. Створення умов для ефективного конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва повинна забезпечувати державна аграрна політика. Пояснюється це тим, що в сучасних умовах сільське господарство України, по суті, є фінансовим донором інших галузей. У цих умовах залишається важливою проблема підвищення ефективності підприємств птахівничої галузі, зокрема через удосконалення процесу регулювання взаємовідносин між партнерами в АПК.

Аналіз останніх досліджень. Питання державної підтримки сільського господарства та економічного механізму розвитку АПК, зокрема і галузі птахівництва, розглядаються у працях таких науковців, як О. М. Бородіної, О. Л. Киризьюка, О. Л. Попової [4, с. 217], А. Д. Діброви [5, с. 54 - 60], В. К. Збарського, В. П. Горьового [6, с. 74 - 80], Р. М. Миніва [8, с. 46 - 50], М. К. Пархомця [9, с. 192-198] та інших. Але ще не всі питання цієї актуальної проблеми на сьогодні отримали належне науково-методичне й практичне вирішення.

Мета статті. Метою даного дослідження є розкриття проблем економічного механізму розвитку птахівничої галузі та розробка організаційної структури інтегрованого птахівничого об'єднання.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні важливим чинником розвитку птахівництва в Україні є розвиток ринку м'яса, що пропонує все якіснішу та доступнішу за ціною, порівняно з іншими видами м'яса, продукцію. Попри ці позитивні зрушення існує низка негативних чинників, пов'язаних з ввезенням через вільні економічні зони неякісної продукції, значними імпортними її

[©] Березівський П.С., Марків Г.В., 2012

запасами та неефективною контролюючою роботою відповідальних служб, що призводить до зниження частки вітчизняної продукції на споживчому ринку та конкурентоспроможності галузі птахівництва. Тому, зважаючи на існуючу ситуацію та динамічність галузі птахівництва, необхідно вчасно реагувати на зміни та впливати на її розвиток і функціонування в ринкових умовах через сприяння в налагодженні економічних відносин між усіма сферами, які з нею безпосередньо пов'язані.

Проте належне регулювання ринку м'яса птиці повинно здійснюватися не лише з допомогою державних важелів, а й за участі самих товаровиробників, які спроможні створити необхідні умови для зниження собівартості продукції птахівництва та підвищення її конкурентоспроможності. Таких результатів можливо досягти шляхом використання племінної, більш продуктивної птиці, використанням збалансованих кормових раціонів годівлі, ефективного сучасного обладнання для її утримання і, звичайно, за рахунок підвищення заплідненості інкубаційних яєць, виводимості курчат, їх збереженості, що забезпечують зростання відтворюваності птиці, а отже, її продуктивності та ефективності галузі в цілому. У такій ситуації агропромислова інтеграція є закономірним економічно обґрунтованим явищем організації економічних процесів, який відображає сучасний стан суспільного поділу праці в аграрному секторі [7, с. 147].

Погоджуємося з думкою І. О. Щетініної та В. І. Д'яченка про те, що в організаційно-технологічному розвитку тваринницьких галузей птахівництво є галуззю, яка найбільшою мірою відповідає умовам застосування інтегрованої моделі "селекція – споживач кінцевої продукції", спрямованої на тісне поєднання всіх ланок виробничого процесу і забезпечення економічних інтересів учасників спільної діяльності в одержанні високих результатів. Характерними особливостями цієї галузі порівняно з іншими галузями є обмеження територіальної потреби розміщення виробництва м'яса птиці, висока біологічна скороспілість птиці та швидкий відтворювальний цикл, що має надзвичайно велике значення для ритмічного постачання цінної і незамінної свіжої висококалорійної продукції споживачам у великі міста, промислові центри, курортні зони. Особливості утримання птиці при застосуванні сухого комбікорму для годівлі, як основної складової технологічного процесу виробництва продукції птахівництва, сприяють впровадженню комплексно-механізованих і автоматизованих безвідходних технологій в інтегрованих господарських структурах [11; 12, с. 204-208].

Інноваційний розвиток птахівництва необхідно розглядати як стабільний розвиток на основі вдосконалення відтворювального процесу з використанням досягнень науки, техніки і технологій, що утворює єдиний комплекс, складові якого в процесі використання набувають нової якості. Це зумовлює підвищення ефективності та конкурентоспроможності продукції птахівничої галузі [2].

На думку О. І. Дадія та О. О. Кузнецова, широкі можливості забезпечення високої територіальної концентрації поголів'я із застосуванням сучасних індустріальних методів утримання птиці, інноваційних досягнень сприяють

зростанню продуктивності праці в галузі. Птахівництво досить ефективно реагує на розвиток інтенсифікації виробництва і належить до галузей, які мають змогу здійснювати розширене відтворення за рахунок впровадження прогресивних технологій, застосування інновацій і випуску конкурентоспроможної продукції. В Україні ця галузь потребує прискореного технічного переоснащення, застосування прогресивних технологій. Інноваційні напрями підвищення ефективності галузі птахівництва дають змогу поліпшити життєвий рівень населення; зміцнити фінансовий стан підприємств і розширити їх можливості щодо подальшого розвитку інноваційної діяльності, вирішити соціальні проблеми сільських територій, сприяти збереженню й оздоровленню навколишнього середовища [3, с. 90].

Нині інтеграційні процеси охопили фактично всі сфери сільського господарства, хоча практично не існує офіційних даних про напрями і форми інтеграції в АПК. У цілому нарощування інтеграційних процесів оцінюється як ключовий чинник, що дозволяє припинити спад виробництва в сільському господарстві і створити умови для його росту.

Якщо раніше птахівничі підприємства існували для того, щоб виробляти конкретну продукцію, то сьогодні вони повинні отримувати прибутки, доходи, які забезпечували б працівникам належну зарплату і дозволяли здійснювати розширене відтворення. А все інше – що виробляти, у якій кількості, кому – вирішує ринок. У цій ситуації таким інтересам найбільше відповідають інтеграційні об'єднання. Високорозвинута вертикальна інтеграція – найбільш сприятлива форма організації виробництва продукції птахівництва.

Світовий досвід доводить, що динамічний розвиток вертикальних зв'язків у бройлерному виробництві агропромислової системи США сприяв активному застосуванню виробничих контрактів і об'єднань під єдиною власністю, що дало поштовх впровадженню нових технологій, підвищенню рівня виробництва і реалізації в продуктивній вертикальній системі. Так, у 2000 році в бройлерному виробництві у США функціонувало 54 вертикально інтегрованих компаній, 10 з яких продано приватним багатогалузевим холдингам тільки в середині 90-х років минулого століття. Ці 10 інтегрованих компаній контролюють понад 53 % бройлерного виробництва [1, с.517].

Щодо України, то високий рівень інноваційного забезпечення сприяв формуванню таких інтегрованих структур, як Миронівський хлібопродукт (Торгова марка “Наша ряба”) та Комплекс Агромарс (Торгова марка “Гаврилівські курчата”), обсяги виробництва яких складають майже 70% [10, с. 2]. Варто відзначити також компанію “Аграрний Холдинг Авангард” – одне з найбільших агропромислових підприємств України, що спеціалізується на виробництві яйця і яєчних продуктів, на які припадає близько 63,7% і 20,7% виручки відповідно. Це понад 26% загального обсягу виробництва яйця курячого в Україні (43% загального обсягу яєць, вироблених на промислових підприємствах) і 79% загального обсягу сухих яєчних продуктів, вироблених в Україні за 2010 рік. Крім того, “Авангард” продає курей-несучок і племінне стадо в кінці свого виробничого циклу та незначну кількість одноденних курей-несучок і молодих курей-несучок. “Авангард” є вертикально інтегрованою

агропромисловою компанією і займає лідируючі позиції в секторі виробництва яйця курячого та яечних продуктів.

Така співпраця об'єднаних підприємств створює всі необхідні умови – поповнення племінним поголів'ям птиці на 100%, оскільки в складі є репродуктори, так і кормом – на своїх же комбікормових заводах тощо. Тому, на нашу думку, одним із напрямів переходу птахівництва на інноваційну основу повинно бути створення інтеграційних об'єднань.

В рамках комплексної вертикальної інтеграційної структури, зображеної на рис. 1, інтегратором, на нашу думку, повинні виступати репродуктори I або II порядку, які є сполучною ланкою між племінними заводами, де започатковуються процес відтворення стада курей-бройлерів та спеціалізованими птахівничими товарними підприємствами, де відбувається завершальний етап відтворення в результаті перетворення молодняку у товарну продукцію. Слід відзначити, що процес відтворення стада є багатоступінчастий і відбувається у кожному з відзначених птахівничих підприємств та завершується на товарних виробниках бройлерів, які безпосередньо їх вирощують з метою забою, отримання м'яса та подальшої його реалізації.

Рис. 1. Організаційна структура інтегрованого птахівничого об'єднання із забезпечення процесу відтворення курей-бройлерів.

Найбільш прийнятною організаційно-економічною формою співробітництва інтегрованого птахівничого об'єднання щодо підвищення ефективності процесу відтворення добового молодняку м'ясної птиці та вирощування, яке охоплює: селекційно-племінні центри та племінні заводи, де започатковується процес відтворення поголів'я племінних курей-бройлерів; репродуктори I та II порядку; спеціалізовані товарні птахівничі підприємства; інкубаційні центри (можуть бути присутніми безпосередньо в попередніх суб'єктах, а не відокремлено); організації, що обслуговують птахівничу галузь; консультативні служби; забій, переробку та реалізацію продукції птахівництва як невід'ємні складові технологічного процесу виробництва, що внутрішньо пов'язані між собою, повинна стати контрактна. Вона характеризується найбільш високою гнучкістю, мобільністю та оперативністю. Адже її учасники зберігають самостійність та права юридичної особи при одночасному підпорядкуванні своєї діяльності інтересам досягнення високих кінцевих результатів всього технологічного ланцюга. На даний час при недержавних формах власності на засоби виробництва створити таке птахівниче об'єднання, до якого входили б всі необхідні ланки агропромислового виробництва із забезпечення процесу відтворення стада курей-бройлерів, дуже важко, оскільки потрібно багато коштів і часу на їх придбання або купівлю пакету акцій. Проте на контрактній основі їх взаємодія набагато легша і, водночас, стабільна щодо виконання своїх технологічних функцій. Окрім цього, в рамках контрактної інтеграції досить легко змінювати масштаби виробництва за допомогою коригування кількості учасників та обсягів взаємних зобов'язань, що особливо важливо при нестабільній ринковій кон'юктурі.

Регулювання відносин в інтегрованій птахівничій структурі повинно відбуватися у двох аспектах: організаційно-правовому та економічному. Що стосується першого. Порівняно з іншими варіантами інтеграції, організація укладання контрактів потребує набагато менше часу, що дуже важливо при багатосторонніх контрактах виробників племінної птахівничої продукції, репродукторів, спеціалізованих птахівничих товарних підприємств, обслуговуючих птахівничу галузь організацій, консультативних служб, підприємств по забою і переробці продукції птахівництва та каналів реалізації. Проте найскладнішими і найважливішими відносинами є економічні, що охоплюють некомпенсовані грошові безплатні внески, оплату послуг, оплату продукції і розподіл кінцевих результатів. До останніх повинні бути включені грошові надходження від оптової, дрібнооптової чи роздрібної торгівлі продуктами переробки, включаючи і технологічні відходи переробної ланки; виручка чи продукція, які залишаються після формування спільних централізованих інноваційних фондів; виробничі витрати на одиницю кінцевої продукції.

У межах дії інтеграційних об'єднань на їх функціонування значний вплив мають такі важелі регулювання, як узгодження цінової, виробничої, збутової систем, а також створення єдиної системи контролю та управління якістю продукції. Рівень конкурентоспроможності, що визначає стійке становище на

ринку будь-якого підприємства або ж його виживання, характеризується рівнем цін і якості продукції, яка стає чи не найголовнішим чинником у поведінці споживача під час вибору товару.

Висновки. Використання комплексної інтеграції створює необхідні передумови для підвищення ефективності відтворювального процесу, зниження собівартості, зростання дохідності й конкурентоспроможності галузі. Адже, як відомо, правильно організоване інтегроване об'єднання в процесі здійснення своєї господарської діяльності вирішує низку проблем:

- поєднує інтереси всіх учасників на всіх рівнях виробничого процесу;
- забезпечує акумулювання фінансового капіталу;
- налагоджує інноваційно-інвестиційну діяльність;
- вдосконалює селекційно-племінну роботу шляхом поєднання набутого досвіду щодо використання прогресивних методів відтворення стада (штучного осіменіння), більш продуктивних кросів птиці;
- створює умови для ефективного використання кормових ресурсів та можливості їх власного виробництва;
- підвищує рівень технічного переозброєння та модернізації за рахунок мобілізації внутрішніх і зовнішніх накопичень;
- забезпечує використання прогресивних технологій, техніки та досягнень науки у системі відтворення, годівлі та утримання птиці;
- створює можливості для підвищення рівня кваліфікації кадрів шляхом поєднання та набуття практичного досвіду роботи у даній галузі;
- на основі спеціалізації та концентрації підвищує ефективність роботи птахівничих підприємств;
- поліпшує сферу обслуговування і ринкової інфраструктури завдяки замкнутості циклу.

Отже, важливе та незаперечне значення у підвищенні ефективності як процесу відтворення поголів'я курей-бройлерів, так і всього процесу виробництва м'ясної продукції птахівничих підприємств повинно належати побудові інтегрованих структур, що є тією рушійною силою, яка створює необхідне економічне середовище для широкого запровадження у процес відтворення та виробництва найновіших досягнень науки і передової практики, економічно спонукає забезпечувати пропорційний розвиток птахівничої галузі, бази вирощування, отримання, зберігання та реалізації отриманої продукції. У результаті цього створюватимуться умови щодо збільшення обсягів виробництва продукції і поліпшення її якості, раціонального та продуктивнішого використання птиці. Усе це забезпечить розширене відтворення, зростання ефективності галузі в цілому та підвищить рівень продовольчої безпеки держави.

Література

1. Балашенко В. А. Вертикальная интеграция в бройлерном производстве агропродовольственной системы США / В. А. Балашенко, Н. Р. Руденко, О. А. Зенина // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Суми, 2008. – № 2. – С. 512-518.

2. Герасименко І. О. Пріоритетні напрями інноваційного розвитку підприємств птахівничої галузі [Електронний ресурс] / І. О. Герасименко. – Режим доступу : www.btsau.kiev.ua.
3. Дацій О. І. Розвиток інновацій у птахівництві / О. І. Дацій, О. О. Кузнецов // Економіка АПК. – 2004. - № 1. – С. 89-93.
4. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми / [О. М. Бородіна, С. В. Киристюк, О. Л. Попова та ін.]; за ред. доктора екон. наук О. М. Бородіної. - К. : Ін-т екон. та прогноз. НАНУ, 2008. – С. 217.
5. Діброва А. Д. Ефективність державної підтримки виробництва продукції тваринництва в Україні / А. Д. Діброва // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 54-60.
6. Збарський В. К. Державна підтримка сільського господарства / В. К. Збарський, В. П. Горьовий // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 74-80.
7. Костирко І. Інноваційність форм агропромислової інтеграції / І. Костирко // Наукові і практичні аспекти агропромислового виробництва та розвитку сільських регіонів: матеріали наук. та практ. форуму, 22 – 24 вересня 2010 р. – Львів: Львів. нац. аграр. ун-т, 2010. – С. 144-149.
8. Минів Р. М. Державне регулювання галузі птахівництва / Р. М. Минів, Б. Б. Батюк // Економіка АПК. – 2007. - № 3. – С. 46-50.
9. Пархомець М. К. Економічний механізм АПК: аналіз, проблеми, напрями розвитку / М. К. Пархомець // Інноваційна економіка. – Вип. № 3'2010 (17). – 2010. – С. 192-198.
10. Рябоконт Ю. О. Наукові розробки в годівлі птиці / Ю. О. Рябоконт, Н. І. Братишко // Сучасне птахівництво. – 2005. – № 7. – С. 1-3.
11. Щетиніна І. О. Значення інноваційного розвитку для птахівництва. Сучасний стан виробництва м'яса птиці в Україні та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / І. О. Щетиніна, В. І. Дяченко // Птахівництво: міжвід. темат. наук. зб. ІІ УААН. – Харків, 2008. – Вип. 61. – Режим доступу: <http://www.avian.org.ua/data/statti/schetinina.htm>.
12. Щетиніна І. О. Шляхи підвищення конкурентоспроможності птахівничої галузі в умовах економічної кризи / І. О. Щетиніна // Птахівництво: між від. темат. наук. зб. ІІ УААН. – Харків, 2009. – Вип. 64. – С. 204-208.

Summary

Berezivskiy P.S., Markiv G.V.
Lviv National Agrarian University

DEVELOPMENT OF INTEGRATIVE RELATIONS IN POULTRY FARMING

The article proposes description of development integrative associated forms of agrarian business in poultry producing subcomplex and integration and cooperation of private farms basing on associated membership.

Key words: *transformation, integration, cooperation, associated forms, poultry farming.*

Рецензент – д.е.н., професор Пуцько Б.М.